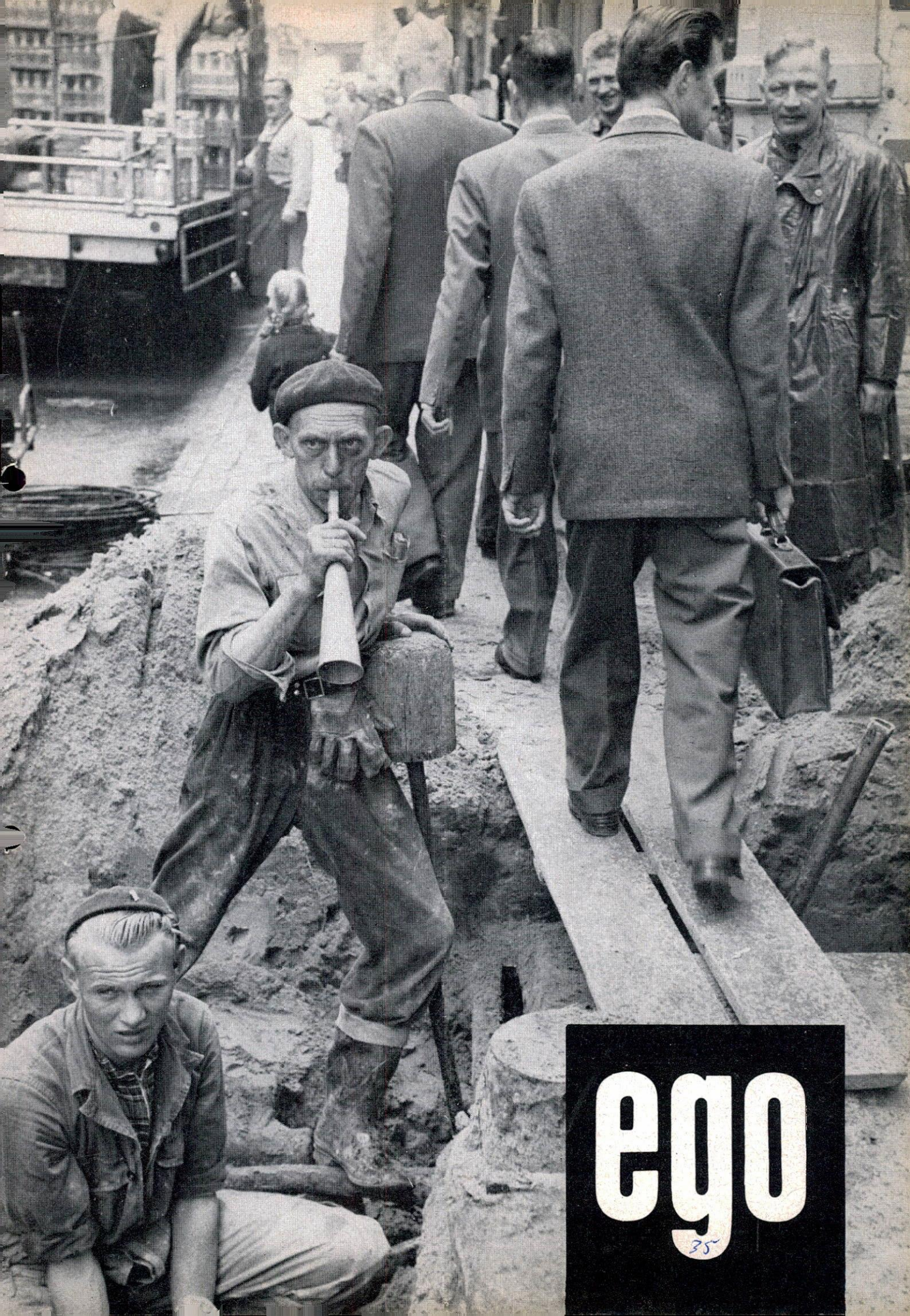

ego

Gerucht en misverstand

Er duiken de laatste maanden nogal wat geruchten en misverstanden op omtrent de humanistische geestelijke verzorging. Ik ga ze in het onderstaande weerleggen. Echter niet in de hoop dat ze daardoor ook verdwenen zullen zijn. Ze zijn meestal hardnekkig — de geruchten en misverstanden — en hun verspreiders!

Daar gaan we dan:

1. De hoofdgraadsman telt de deelnemers aan de vormingsbijeenkomsten in het humanistisch vormingscentrum het Coornherthuis mee als deelnemers aan de humanistische verzorging in de kazernes.

De waarheid is: Wie aan de humanistische geestelijke verzorging in de kazernes wil deelnemen moet daarvoor een verklaring inleveren bij zijn commandant. De commandanten zijn verplicht de hoofdgraadsman schriftelijk mee te delen wie in hun onderdeel een verklaring heeft ingeleverd. Op het bureau van de hoofdgraadsman wordt uitsluitend aan de hand van deze schriftelijke mededelingen een kartotheek van deelnemers bijgehouden. Er wordt dus niemand medegerekend op grond van het feit dat hij het Coornherthuis bezoekt. Nu zijn er natuurlijk militairen die het Coornherthuis bezoeken en bovendien een verklaring voor de humanistische geestelijke verzorging hebben ingeleverd. Die worden dan vanzelfsprekend meegeteld, niet omdat ze het Coornherthuis bezoeken maar omdat ze een verklaring hebben ingeleverd.

2. Wie het Coornherthuis wil bezoeken moet eerst een verklaring inleveren om deel te nemen aan de humanistische geestelijke verzorging in de kazernes.

De waarheid is: iedere militair kan het Coornherthuis bezoeken, hij heeft daarvoor niet deel te nemen aan de humanistische geestelijke verzorging in de kazernes.

Voor een bezoek aan het Coornherthuis geldt overigens reeds sinds 1952 de bepaling dat minderjarigen een briefje bij hun commandant moeten inleveren van hun ouders waarin deze mededelen geen bezwaar te hebben tegen dat bezoek. Meerderjarigen hebben zo'n briefje niet nodig.

3. Omgekeerd: wie een bijeenkomst in het Coornherthuis heeft bijgewoond moet daarna in de kazerne deelnemen aan de humanistische geestelijke verzorging.

De waarheid is: alleen wie een verklaring inlevert (die verklaring is dus een ander stuk papier dan het briefje van geen bezwaar voor het Coornherthuis) neemt aan de humanistische geestelijke verzorging deel. Een bezoek aan het Coornherthuis heeft daarop geen enkele invloed.

4. Wie een verklaring inlevert voor de humanistische geestelijke verzorging wordt daarna in de Strijdkrachten gerekend humanist te zijn.

De waarheid is: wie een verklaring inlevert geeft daarmee niets anders te kennen dan dat hij wil deelnemen aan de geestelijke verzorging van de humanistische raadsman. Welke motieven hij daarvoor heeft gaat niemand aan! Hij heeft in het geheel geen humanist te zijn. Noch de minister, noch de raadsman, noch de dominee of aalmoezenier noch de commandant maakt uit of iemand humanist is, dat is een zaak die iedereen zelf uitmaakt.

Wie een verklaring voor de humanistische verzorging inlevert behoort natuurlijk wel te weten wat voor verzorging dat is. Het zij hier nog eens kort geformuleerd: het is een niet-godsdiensstige verzorging die uitgaat van de mens en de menselijke mogelijkheden.

5. Wie een verklaring voor de humanistische geestelijke verzorging inlevert kan daar tijdens zijn dienstdienst niet meer van af.

De waarheid is: wie een verklaring heeft ingeleverd kan daar ieder moment dat hij dat wenst van af. Een briefje aan zijn commandant (bij minderjarigheid weer te tekenen door ouders of voogd) dat hij niet langer wenst deel te nemen aan de humanistische geestelijke verzorging is voldoende.

Het is correct dat een militair als hij zijn verklaring intrekt daarvan ook de betrokken raadsman bericht geeft maar formeel is dat niet nodig. Wie later toch weer wenst deel te nemen kan opnieuw een verklaring inleveren.

Om nu mijnerzijds misverstanden te voorkomen: het is niet de bedoeling dat men dat iedere veertien dagen doet. Daarom: denk na vóór je begint!

6. Wie in de begintijd van zijn militaire dienst niet direct een verklaring heeft ingeleverd kan dat later niet meer doen.

De waarheid is: men kan op ieder moment van zijn militaire dienstdienst een verklaring inleveren om deel te nemen aan de humanistische geestelijke verzorging, desnoods nog op de laatste dag voor men met groot of klein verlof gaat.

Dat is het dan —voorlopig! Geruchten en misverstanden zijn moeilijk uit de wereld te helpen, maar wie het bovenstaande aandachtig heeft gelezen weet nu, waar hij aan toe is.

Red.

ego

*Maandblad van de humanistische
geestelijke verzorging voor militairen*

No. 35 — Maart 1965
3de jaargang

Redacteur: H. Lips, Hoofdgraadsman

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdgraadsman,
Coornherthuis, Hoofdstraat 84, Drie-
bergen
telefoon 03438 — 2878

Vaste medewerkers:

Mw. A. C. W. B. v. d. Hage—Rens
Jan Brouwer
Ton Hartsuiker
R. v. Kamp
Henk J. Meier
G. Schuurman
B. Vuysje
Dick Zaal

Abonnementsprijs: f 5,— per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdgraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te
Driebergen.

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Bij de voorplaat:

Maart — lentemaand. Daarom als
voorplaat het straatbeeld, dat foto-
graaf Leonord Freed schoot. We
zouden het 'de lenteroep van de
stad' willen noemen... Het signaal
om de straten open te breken, want
de grond is weer kneedbaar.

Eric Dolphy - verering na verguizing

Wijlen Eric Dolphy werd een half jaar na zijn dood door de lezers van het Amerikaanse blad *Down Beat* verkozen in de *hall of fame*, de ere-galerij van jazzgroten. Nog geen drie jaar daarvoor, in april 1962, was het blad zo vriendelijk John Coltrane en Eric Dolphy de gelegenheid te geven de kritici te antwoorden, die voor hun muziek de term anti-jazz hadden bedacht.

Beide musici toonden zich in dat interview weliswaar vastbesloten hun eigen weg te blijven zoeken, maar ze wilden ook best toegeven dat ze er met hun muziek nog lang niet waren. Trane: 'Misschien swingt het niet.' Dolphy: 'Ik kan niet zeggen dat ze ongelijk hebben.' Trane: 'Het is best mogelijk dat er aan band nog heel wat gedaan moet worden... Maar op dit ogenblik weet ik nog niet hoe ik het zou willen doen.' Dolphy: 'Het is nogal ontstellend voor een muzikant wanneer iemand iets slechts schrijft over wat de muzikant speelt, maar de muzikant er nooit iets over vraagt.'

Die laatste vrees zou Dolphy nu niet meer hoeven koesteren en beider bescheidenheid ten aanzien van hun eigen prestaties steekt scherp af bij de vrijwel unanieme juichkreten die men tegenwoordig in al hun kritieken tegenkomt. Het gaat snel in de jazz en menig kriticus deinst er niet voor terug een reuze-zwaai te maken, wanneer de ontwikkeling van de jazz niet in de door hem voorspelde richting gaat. Het is alleen jammer dat de algemene aanvaarding voor zoveel musici pas na hun dood een feit wordt.

Ik geloof overigens niet dat Eric Dolphy tijdens zijn leven erg gebukt is gegaan onder de scheldwoorden waarmee een deel van het jazzpubliek zijn onbegrip formuleerde. Dolphy leefde volig voor zijn muziek en hij nam genoegen met bescheiden honoraria op voorwaarde dat hij zonder concessies zijn eigen muziek kon spelen.

In 1960 kreeg de op dat ogenblik 32-jarige Eric Dolphy zijn eerste internationale bekendheid. Charles Mingus nam hem die zomer mee naar het festival van Antibes aan de Franse Riviera. Hij had toen al vele jaren van studie en onregelmatig werk in Californië achter zich.

Dolphy's naam werd in de VS zowel als in Europa pas goed gevestigd toen in 1961 zijn eerste platen onder eigen naam uitkwamen. Hij liet zich daarop horen als een vooral in harmonisch opzicht bijzonder geavanceerd musicus, in de eerste plaats op altsax, maar ook op fluit en basklarinet, twee instrumenten die hij later veel vollediger zou leren beheersen. Welk instrument hij ook bespeelde, zijn nooit aflatende felheid voerde altijd de boventoon.

Vrijere vormen

In 1961 kwam Dolphy voor het eerst

naar Nederland, als lid van Coltranes groep. Bij die gelegenheid bleek hij evenals Trane zelf doorgebroken te zijn naar vrijere vormen van improvisatie, gebaseerd op toonreeksen of op een paar eenvoudige basisakkoorden.

Voorjaar 1964 kwam hij opnieuw naar Europa nu weer met de Charles Mingus Workshop. Mijn verwachtingen voor dat concert waren, tenminste wat Dolphy betrof, niet al te hoog gespannen. De vele platen waaraan hij in '62 en '63 meewerkte, lieten een geleidelijke versterking horen. Vooral in melodisch opzicht werden zijn soli steeds meer ontstard door een paar bijzonder irritante clichés, terwijl zijn felheid ook groterdeels verdwenen leek. Toen ik Dolphy augustus '1963 in New York bij Mingus hoorde, had hij zich nog steeds niet bevrijd uit deze malaise.

Tijdens het Nederlandse Mingus-concert van april '64 bleek hij echter herboren. Na de tournee bleef Dolphy in Europa achter om als solist te gaan werken. Begin juni maakte hij samen met het Misja Mengelberg trio een korte Nederlandse tournee die besloten werd met een opnamesessie voor het VARA-programma *Jazz Magazine*. Daarna vertrok Dolphy naar Parijs.

Op 27 juni zou hij in Berlijn een nieuwe club gaan openen. Bij zijn aankomst was hij al ernstig ziek, maar hij speelde die avond toch nog twee sets. Twee dagen later overleed hij. De doktoren verklaarden dat hij aan suikerziekte leed, iets dat hij waarschijnlijk nooit geweten had. De *Jazz Magazine*-opnamen werden kortgeleden op de plaat uitgebracht. 'Eric Dolphy/Last Date' (Fontana 681 008 ZL) bevat dus zijn laatste opnamen.

De LP bevat zes stukken: drie Dolphy-originals, één stuk van Misja Mengelberg, Monks *Epistrophe* en de ballad *You don't know what love is*. Dolphy gebruikte voor deze sessie fluit, altsax en basklarinet; op elk instrument vertolkte hij twee stukken.

Op vroegere opnamen deed zijn basklarinet spel wel eens wat simplistisch aan; op deze plaat is dat wel heel anders. Dolphy had zich een bijna griezelige beheersing van dit moeilijke instrument verworven. In het lage register ontlokte hij er knorrende beestengeluiden aan, om dan plotseling over te springen naar het hoogste register met heftige, angstaanjagende kreten.

Dolphy beheerste de klassieke fluit-techniek, maar hij wist zich er zonnig volledig van los te maken. In zijn grillige fluitsoli verwerkte hij kwarttoonsafstanden, dubbeltonen en vogelgeluiden. Al deze verschillende, op het eerste gehoor misschien wat gezochte effecten wist hij echter samen te smeden tot een bijzonder homogeen geheel, getuige bijvoorbeeld zijn ontroerende balladvervolking.

Zijn altsax spel was minder geacheveerd

maar expressiever dan op vroegere opnamen.

Instrument spreekt

Hier valt, net als bij zijn basklarinet spel, op hoezeer Dolphy het vermogen bezat zijn instrument te laten spreken. Bij hem was het instrument geen zelfstandige grootheid, maar slechts een onvermijdelijk stadium tussen zijn emoties en de harten van de luisteraars die hij wilde bereiken.

Het trio van Misja Mengelberg met Jacques Schols, bas en Han Bennink, drums voldeed op een bewonderenswaardige manier aan Dolphy's verlangens. *The madrig speaks, the panther walks* is een gecompliceerde original, deels in $\frac{3}{4}$, deels in $\frac{4}{4}$ maat, maar de ritmesekste kweet zich feilloos van zijn taak.

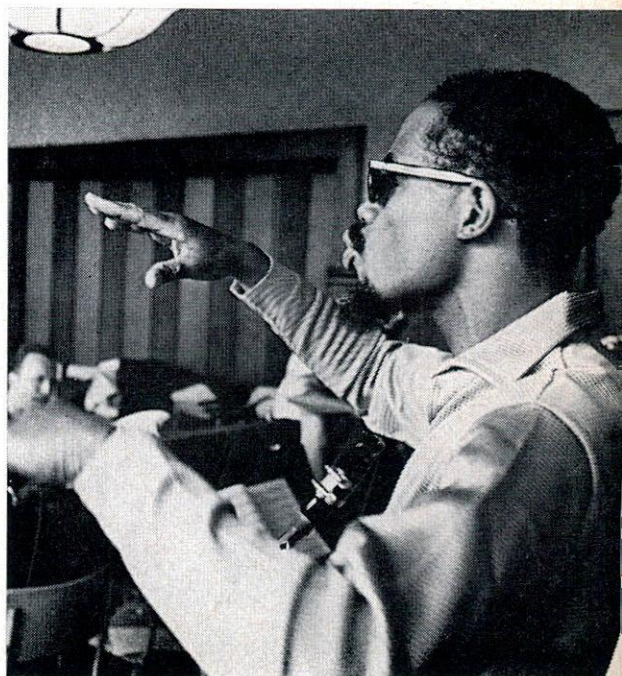
Mengelberg werd kennelijk hevig door Dolphy geïnspireerd. Hij is geen man die gewend is zijn soli met routinelooptjes te vullen. Zijn chorussen doen dan ook wel eens wat armelijk aan. Tijdens deze sessie was daar echter geen sprake van. Mengelberg speelde uitbundige soli, met snelle, bijzonder verrassende rechterhandfiguren afgewisseld met volstrekt persoonlijk akkoordenspel.

Schols begeleidde soepel en solide, maar zijn nogal simplistische soli vielen af en toe wat uit de toon. Bennink was zichzelf, dat wil zeggen dat hij een krachtig, zelfbewust, felswingend fundament legde.

BERT VUIJSJE.

ERIC DOLPHY

... griezelige beheersing ...

Paul en Pepijn - humaan en intiem

Achter het statige Lange Voorhout verschuilt zich een vervallen stukje Den Haag. Daar is Paul van Vliet na eindeloos zoeken met z'n splinternieuwe cabaret Pepijn neergestreken. Om precies te zijn: Nieuwe Schoolstraat 21-23, in de schaduw van het Leger des Heils.

Een oud pakhuis is door noeste vlijt herschapen in een smaakvol vestzaktheater. De amusement-arme residentie kan na lange tijd weer bogen op kleinkunst waar je eerbiedig 'u' tegen zegt. De advertenties zeggen: 'Het cabaret, dat met de snelheid van de posttarieven omhoog schiet.' De belangstelling is overstelpend. Bezoekers moeten minstens veertien dagen van tevoren hun oudhollandse stoel bespreken.

De benedenverdieping van het pand valt in twee delen uiteen: een bar met gezellige zitjes en het theatertje. Het gezelschap hangt fotogeniek aan de witte muur. Het publiek: nét niet upper-ten. Het zal wel op toeval berusten, dat van twee jassen het 'pure-wool' embleem juist zichtbaar was. Een bejaarde dame, die zich danig geneert wanneer ze merkt dat haar rode avondtoilet vloekt bij een iets minder rood gekalkte wand, vertrouwt mij toe: 'Ik heb m'n vriendin uit Enschede de kaarten laten bestellen. Dan hebben we die sneller, begrijpt u?'

In die couleure locale verbleekte het zaallicht en begon het programma, waarvan het begin nadrukkelijk op het Haagse was afgestemd. Het ensemble, gevormd door Paul van Vliet, Liselore Gerritsen en Ferd Hugas, stelde de Haagse trekken aan de kaak. Moraal: 'Blijf je masker maar dragen. Hier is de

waarheid niet in tel.' De snackbar verdoezelde de opgeschroefde blufsfeer.

Er ontspan zich een doldwaze dialoog tussen Paul van Vliet en Ferd Hugas, waarin de tramcultus even werd aangestipt. Judith Bosch, een sterk van het ensemble afwijkende verschijning, zette hier en daar in het programma de trait d'unions. Met trippelpasjes verscheen zij voor het doek om vaak subtiel en laconiek een liedje te vertolken: een vindingrijke doorbraak van de veelkleurige regelmaat.

In 'theatertje' moet de ambtenarij met z'n vergunningen het ontgelden. 'Wij zijn het volk van de aardappeleters' kwam eerder op de beeldbuis. De doorsnee Nederlander wordt hier raak getekend. Het nummer wordt met vaart gebracht.

Na de pauze een luchtige kijk op 'kwartettend' Nederland, overgaand in een heerlijke kibbelpartij in het jeugdherbergmilieu. 'Gewoon' is een knap liedje, waarin het veelal oppervlakkige karakter van de mens door Paul van Vliet bezongen wordt. Liselore kruipt in de huid van Rosemarie en geraakt in luchtige oecumenische verwikkelingen.

Het schaakspel werd aangegrepen om de verhouding tussen blank en bruin visueel suggestief onder de aandacht van het publiek te brengen. Liselore Gerritsen schreef een fel realistisch zeden-drama, 'Deutschland bei Nacht' geheten. Het is een verrukkelijke persiflage geworden met emotioneel geladen elementen. De dubbelzinnige 'uitsmijter' betekende een gave afronding van het programma.

Speels

Vrijwel nergens zijn de teksten zwaar ironisch. Hoewel de inhoud geen grote diepgang vertoont, zijn de speelse correcties op de onvermijdelijke menselijke tekortkomingen een lust voor oog en oor. De handeling is nauwkeurig afgemeten, terwijl vooral Ferd Hugas over minis-sche kwaliteiten beschikt. De muziek is zonder meer voortreffelijk. De entourage en costumering is betrekkelijk sober gehouden, waardoor showeffecten (terecht) ontbreken.

Paul van Vliet werd in Den Haag geboren. Hij doorliep het Christelijk Gymnasium, waar hij samen met de acteur Dolf de Vries op klasseavonden sketches bracht. Ook tijdens zijn dienst-tijd wijdde hij zich aan de kleinkunst.

Vervolgens ving hij in Leiden zijn rechtenstudie aan. In de studententijd ontstond het zo vermaarde 'Leidsch Studenten Cabaret', dat tot in de Verenigde Staten succes oogstte. Korte tijd presenteerde Paul van Vliet het AVRO-magazine 'Flits'.

In een nauw kleedhokje sprak ik na de voorstelling met de jonge cabaretier: 'Het cabaret liet mij op een gegeven moment niet meer los. Ik zocht naar mogelijkheden om mijn liefhebberijen uit te leven. Nu heb ik de kans. We hebben het pakhuis voor vijf jaar gehuurd. Dan ga ik in de 'revisie'. Consta-teer ik bij een terugblik geen vruchtbaar resultaat, dan ga ik misschien heel wat anders doen.'

Geen politiek

Ik houd niet van politiek. Het moet je liggen. In Wim Kan bewonder ik het. Mijn liedjes en conferences zijn op de mensen ingesteld. De menselijke verhoudingen – somber, lachwekkend enz. – zijn boeiend genoeg om er iets over te zeggen. Kritiek mag niet ontbreken. Het schaaknummer spreekt mij zeer sterk aan. Het rassenvraagstuk moet je niet evangeliserend aan de orde stellen, maar eerder mild ironisch.'

'Reacties? Mensen zeggen fijne dingen en ze zwammen. Het is verrassend dat een heleboel bezoekers tot twee maal toe hier komen. Ze vinden het dan nog beter. Daar ben ik blij mee. Ze halen er steeds meer uit. Bij cabaret treedt de persoonlijkheid op de voorgrond.'

Natuurlijk zijn er altijd mensen, die mijn persoonlijke benadering niet waarderen. Het is machtig wat de 'Grote Drie' presteren, maar het ensemblewerk mis ik. Ik ben sterk voor een groepje, dat samen iets denkt en voelt, waaruit de persoonlijkheid naar voren springt. De combinatie van stem, muziek en samenwerking vind ik van belang.

Cabaret is een creatieve uitdrukkings-mogelijkheid, waarin je een deel van je persoonlijkheid kwijt kan. Wat je voelt gooi je er, al of niet via je medespelers, uit. Meer nog dan bij een acteur draait alles om een directe spontane reactie.

Het ensemble in silhouet: (v.l.n.r.) Ferd Hugas, Liselore Gerritsen en Paul van Vliet.

Ik houd meer van toneel dan van de spelers, als je mij begrijpt.

Het 'menselijke' is geloof ik de oorzaak van ons succes. En je moet niet vergeten, dat wij het enige werkelijke cabaret in Den Haag zijn, bovendien nog kersvers'.

Aan de muur van het kleedhokje hing een kolderiek masker: 'Een bezoeker, die ons had gezien, kwam dit eens brengen. Hij zei: 'Dat is echt iets voor u. Kun je dat gebruiken?' Ik ontvang ook zo nu en dan artikeltjes, voorzien van de aantekening: 'Daar zit een nummer in.'

Over Judith Bosch zegt Paul: 'Zij is het bloemetje, dat je de zaal in gooit, bedoeld als een argeloze afleiding met een sprankje kwasiewijsheid. De finale is niet zo fijn om te doen. Daar heb ik wel ik. Ik heb mijn leerschool er op zitten. 'Pepijn' beschouw ik als een serieus begin. De beginopzet is breed en zonder veel risico's. Langzamerhand ga ik mijzelf voorzichtig aftasten en iets meer wagen en experimenteren. Mijn teksten zijn niet wrang, omdat ik domweg niet wrang ben.

Er zit toekomst in het intieme cabaret. De mensen snakken naar warmte. Alles is kolossaal, alles groeit, alles is uitgestrekt. Zie de wide screen in de bios. Ook de terugslag van de televisie is van invloed op de vooruitgang in de kleinkunstsector. Ik ben bang voor cabaret op de t.v., omdat je het meestal voor de zaal schrijft. Wel wil ik eens een programma voor het t.v.-publiek schrijven, mits het samenspel met de regisseur goed is.'

Naar aanleiding van het op de oecumene zinspelende nummer 'Rosemarie', vroeg ik, wat Paul van de oecumene vond: 'Daar wil ik niks mee zeggen. Het is gewoon een gek verhaaltje, waarin twee andersdenkenden via het woordje 'Alleluja bij elkaar komen. De sfeer van een liedje, daar gaat het om. Ik ben een beetje van de Kerk afgedwaald. Het is luiheid. Ik sluit mij voor het geloof af. Ik heb geen zin om er over te denken. En dan heeft geloven geen enkele waarde. Op het ogenblik beheerst het cabaret mijn hele leven. Liselore (zijn vrouw) en ik praten er voortdurend over. Ik heb mij proberen los te weken van de Leidse sfeer. Ik zou het vervelend vinden, als men mij nog studentikoos vindt. Hoewel de afkomst zich natuurlijk niet verloochent.

Ook wil ik niet specifiek Haags zijn. In de provincie hebben we een heel ander begin. De aanvragen stromen binnen', aldus Paul van Vliet.

Terug van de brand bij het gebouw voor K. en W. sprak burgemeester Van Kolschoten onlangs bij de opening van 'Pepijn': 'La grande reine est morte, vive le petit prince.'

NICO HAASBROEK

Paul van Vliet en echtgenote Liselore voor hun pakhuiscabaret.

De mens in de diepvrieskast

Na de strenge winter van 1962-63 heb ik met verbazing gezien, hoe de peterselie in mijn kruidentuintje zich langzaam weer boven de grond worstelde. Het kruid had de strengste winter sinds ongeveer 200 jaar doorgebracht in de stijfbevoren grond op een plek, die geen enkele beschutting bood tegen de snijdende noordoostenwind. Maar het leven was erin blijven zitten — mijn verbazing gold vooral de overweging dat ikzelf dat avontuur niet zou hebben overleefd; wij mensen vriezen dood in zulke omstandigheden.

Een sterker verhaal: noord- en zuid-poolreizigers hebben de gewoonte (overgenomen van de Eskimo's), hun voorraden voedsel te bewaren in hollen die zij in het ijs hakken. Enkele jaren geleden vond men in Antarctica een dergelijk voedseldepot, dat daar was achtergelaten in 1911. Het had toebehoord aan de expeditie van Scott, die in dat jaar met Eskimohonden op weg is geweest naar de zuidelijke pool van onze planeet.

Tot de voedselvoorraad behoorde onder meer een Hollands kaasje, dat na de nodige omzwervingen tenslotte bijna een halve eeuw later is opgepeuzeld door de zoons van de man die het inder tijd had geleverd. En het bleek, dat de kaas uit 1911 nog altijd 'jong' was.

Een nog sterker verhaal: Een Russische expeditie ontdekt in 1901 aan de Beresowka-rivier een voorhistorische mammoet. Duizenden en duizenden jaren zijn voorbijgegaan sinds deze reuzenolifant op een gegeven ogenblik door het ijs is verrast en de dood heeft gevonden. Een groot blok ijs heeft het dier al die tijd geconserveerd — zo deugdelijk, dat zijn vele centimeters dikke leerachtige huid, de vetlaag daaronder en ook de dichte bruinrode pels in dezelfde staat gebleven zijn, al die eeuwen door.

De ontdekkers meldden, dat de honden van hun expeditie er nog wel degelijk 'brood' van lustten: het snel diepgekoelde vlees van de praehistorische olifant was zo goed geconserveerd dat het de honden een uitstekende maaltijd opleverde.

Dat het koelproces zich met grote snelheid had voltrokken was af te leiden uit het feit, dat tussen de geweldige kiezen van de mammoet en ook in zijn maag nog jonge scheuten werden aangetroffen van naaldbomen, wilgen, berken en jeneverstruiken. Voor het inslikken, resp. verteren ervan, had deze reus uit de oertijd geen gelegenheid meer gehad.

En nu het sterkste verhaal: ook de mens kan wellicht door een soortgelijk diepvriesprocédé eeuwen en eeuwen trotseren — niet dood, maar levend, wel te verstaan.

★

Vriezen wij dan niet dood?

Het woord 'doodvriezen' komt wel in onze woordenboeken voor, maar dit betekent niet dat een levend organisme onder alle omstandigheden ten dode gedoemd zou zijn in geval van daling van de temperatuur tot extreem-lage waarden.

(Het is misschien nuttig, er even aan te herinneren dat de laagste temperaturen waarbij wij mensen ons nog (min of meer) behaaglijk voelen, lang niet de laagste zijn die in de natuur kunnen voorkomen. De laagste temperatuur die ooit op onze planeet is gemeten (in de buurt van de 90 graden onder nul, waargenomen op een Sowjetruissische wetenschappelijke basis in het zuidpoolgebied) ligt nog bijna 200 graden Celsius boven het zg. 'absolute nulpunt'. Dit absolute nulpunt ligt bij minus 273 graden Celsius; een lagere temperatuur komt in de natuur niet voor.)

Wil men nu een levend organisme lange tijd bewaren, dan is het ten eerste niet voldoende, dat men de temperatuur laat dalen tot 'onder nul'. Er zijn scheikundige en natuurkundige processen die ook 'onder nul' nog kunnen doorgaan. Om dit te voorkomen is nodig dat er met zeer lage temperaturen wordt gewerkt.

Maar er moet ook nog aan een tweede voorwaarde worden voldaan. Elk levend organisme bevat water — wij mensen bestaan zelfs voor ongeveer tachtig percent uit water. Het bevindt zich tussen de cellen van het lichaam en bevriest uiteraard, wanneer de temperatuur daalt tot onder nul.

Gaat nu dit invriezen langzaam in zijn werk, dan vormen er zich ijskristallen, die bij het ontdooien later de cellwanden gaan doorboren: onherstelbare schade aan het weefsel is het gevolg. Deze grote ijskristallen vormen zich vooral bij temperaturen tussen 0 en -5 graden en het is dus geboden, die gevarenzone vrij snel te passeren.

Vandaar deze twee eisen: de temperatuur moet zeer laag zijn en deze lage temperatuur moet bovendien in korte tijd (met grote snelheid) worden bereikt.

★

Nu is het een bekend feit, dat bij lagere temperatuur allerlei scheikundige processen langzamer verlopen dan bij hogere. Een voorbeeld dat iedereen kent is het oplossen van de suiker in het kopje thee of koffie: in een warme drank gaat dat aanzienlijk sneller dan in een koude.

Ook de scheikunde die zich afspeelt in levende organismen gehoorzaamt aan deze natuurwet; ook de fysiologische processen in het lichaam van mens, dier en plant verlopen bij lagere lichaams-temperatuur trager dan bij een hogere.

Bij experimenten in laboratoria is al meermalen aangetoond dat men levende organismen zeer lage temperaturen kan laten doorstaan zonder dat ze doodgaan. De Franse natuurkundige Becque-

rel heeft ontdekt, dat laag-ontwikkelde diertjes die bestand zijn tegen dehydratie (de onttrekking van vocht, die nodig is om dat vormen van ijskristallen te vermijden) na deze uitdrogingsprocedure kunnen worden afgekoeld tot minder dan één graad boven het absolute nulpunt. Daarna konden ze weer tot leven worden gewekt.

Maar wat betekent dit voor ons mensen?

Niets meer of minder dan dat 'de meesten van de thans levende generatie een redelijke kans hebben op persoonlijke, lichamelijke onsterfelijkheid.' De aanhaling vormt de eerste zin van een boek dat de Amerikaanse natuurkundige Robert C. W. Ettinger heeft geschreven.

In de Nederlandse vertaling heet het 'De Diepvriesmens', met als ondertitel 'Kunnen wij langer leven?'. De schrijver zelf titelde zijn werk aldus: 'The prospect of immortality' (Het uitzicht op onsterfelijkheid).

Die onsterfelijkheid komt volgens hem in zicht door één vaststaand feit te verbinden met één alleszins redelijke veronderstelling — ik citeer Ettinger:

'Het feit: bij zeer lage temperaturen is het mogelijk — reeds thans — gestorven personen voor onbepaalde tijd te conserveren zonder dat ontbinding optreedt (...).'

'De veronderstelling: indien de beschaving zich verder ontwikkelt, kan de medische wetenschap uiteindelijk waarschijnlijk bijna iedere schade aan het lichaam genezen, met inbegrip van vriesletsel en ouderdomszwakke of een andere doodsoorzaak (...).'

★

Wie zich wil verdiepen in de beschrijving van de technieken en de laboratorium-experimenten, leze het boek zelf. Maar in zekere zin boeiender nog dan dit speurwerk is wat er zich naar aanleiding hiervan in de menselijke geest zal gaan voltrekken.

Het boek is namelijk vooral fascinerend door hetgeen er (in onze eigen geest) gebeurt als we gaan nadenken over de consequenties. Het persoonlijke voortbestaan na de dood zou binnen bereik van de wetenschap komen.

Maar hoe zal hierdoor — voor mensen die in een persoonlijke God geloven — de beeltenis van God veranderen?

Hoe groot zal het aanpassingsvermogen van de diverse godsdiensten blijken te zijn?

Ontstaat er een conflict met de Openbaring?

Wat zijn de wettelijke consequenties?

Wordt een tijdelijk diepgevroren mens — in de hoop op latere herleving — door de levensverzekeringsmaatschappij als dood beschouwd in die zin dat de maatschappij de nabestaanden hun penningen uitkeert?

Kan de weduwe van een overleden man deze echtgenoot na diens herleving — gesteld dat zijzelf die ook beleefd —

Droomgezicht

De vorige maand bracht ik een bezoek aan een kennis, die in een zenuw-inrichting moet bijkomen van een levenscrisis. Het was een somber grijs gebouw, doortrokken van de naargeestige sfeer, die men van zo'n instelling verwacht, en die toch zo volkomen ongeschikt lijkt als klimaat voor herstellenden van geestelijke inzinkingen.

Ik zat een kwartiertje aan 't rustbed van de kennis en praatte met haar, zoals je dat doet aan een ziekbed en in 't bijzijn van vreemden; een nietszeggend debat, maar welmenend. In 't bed naast het hare lag een vrouw die niet babbelde; ze keek wezenloos voor zich, nu en dan schokte ze door een soort spierkramp. Aan haar bed zat een priester, die haar hand vasthield.

We gingen tegelijk weg, en stapten buiten in dezelfde bus; er waren nog maar twee plaatsen in vrij, naast elkaar. We zaten daar een poosje zwijgend en keken naar elkaars weerspiegeling in 't zwarte glas; het was donker buiten. Na een poosje draaide hij zijn gezicht naar mij toe en glimlachte; hij had een bleek, zachtmoedig gezicht en donkere ogen achter dikke brilleglazen. Zijn grove zwarte haar stond borstelig overeind om de tonsuur heen. 't Was nog een jonge man; niet veel ouder dan dertig.

'Mijn patiënt leek me er niet zo slecht aan toe als de uwe', zei ik in de loop van 't gesprek.

'Dat staat nog te bezien', zei de priester.

De mens in de diepvrieskast (vervolg)

van bigamie beschuldigen als hij daarna een andere vrouw trouwt?

Er staat teveel in dit boek om zelfs maar een opsomming van de aspecten volledig te kunnen maken. Er staat ook veel niet in dit boek. Tenslotte is momenteel de dood nog steeds een 'ongeneeslijke ziekte'; dat de medische wetenschap eens zou leren, hoe zij die 'ziekte' wél zou kunnen genezen, berust voorlopig nog maar op een veronderstelling; Ettinger houdt hier in de aanhef zelf duidelijk een paar slagen om de arm.

Maar wat het boek zo de moeite van het lezen waard maakt (en ach — moeite is het eigenlijk niet eens: het leest bijzonder vlot!) is dat het die eigen activiteit stimuleert die de oude Grieken omschreven als filosoferen: het voortdurend kritisch toetsen van 'gevestigde' overtuigingen.

GERTON VAN WAGENINGEN

Robert C. W. Ettinger: De Diepvriesmens. Nederlandse vertaling C. A. Lankester-van der Linden. Uitgave: Agon Bibliotheek.

ter, 'haar verstand is verduisterd, maar haar ziel is gelukkig.'

'Hoe weet u dat?' vroeg ik.

'Ik ken haar al heel lang; ze is mijn tante', zei de priester, 'haar dochter heeft me nauwkeurig verteld hoe ze in deze toestand gekomen is. 't Is een tamelijk lange geschiedenis; als u er bij de volgende halte uit moet, kom ik er niet mee klaar.'

'Ik moet naar 't eindpunt', zei ik.

'Goed', zei de priester, 'ik ook. Het verhaal begint en eindigt met de duivel. Zoals u weet, kan die allerlei gedaanten aannemen; bij deze vrouw manifesteerde hij zich als een vogeltje, dat in een boom voor haar raam zat. Het zat daar elke avond en keek naar binnen; de vrouw interesseerde hem, want ze was een krachtige persoonlijkheid, godvruchtig en evenwichtig. Haar dochter kwam haar dikwijls 's avonds opzoeken; dat is een kleurloos meisje zonder positieve eigenschappen; niet goed en niet slecht, zoals de meeste mensen. Zulke mensen hebben geen belang voor de duivel; er is weinig eer aan te behalen. De dochter interesseerde hem helemaal niet.

Maar de moeder kwam hem tenslotte zo begeerlijk voor, dat hij op een avond bij haar binnenkwam, gekleed in een pyama en een kamerjas van haar overleden man.

De vrouw keek er van op, zoals u zult begrijpen; ze vroeg wat hij wenste, en hij zei dat hij met haar naar bed wou. De vrouw lachte hem uit — ze werd niet boos, dat lag niet in haar aard — en zei dat hij haar bijzonder onwettelijk voorkwam.

'Ik ben er toch heus', zei de duivel, 'hier in uw stoel, met de pyama van uw man aan.' Ze voelde aan zijn wang; inderdaad was hij tastbaar. Inmiddels kwam de dochter binnen; ze was verwonderd, een bezoeker aan te treffen en bekeek hem met wantrouwen. Hij nam geen notitie van haar.

'Er zijn grote voordelen aan verbonden', zei hij tegen de moeder, 'op goede voet met mij te blijven; en ik kan er wel meteen bij zeggen dat 't bepaald gevaarlijk is, me te dwarsbomen.'

'O', zei de vrouw, 'denkt u dat? Ik geloof er niets van. Naar menselijke opvatting is er geen zwaardere straf dan de doodstraf, en ik ben niet bang voor de dood; dus wat kan me gebeuren?'

'Er zijn vele manieren van sterven', zei de duivel, 'in sommige gevallen kan de dood een verlossing zijn, waarom mensen bidden en smeken, in plaats van een straf. Zal ik je laten zien wat ik bedoel? Je dochter is heel geschikt demonstratie-materiaal.'

De vrouw begon te vermoeden met wie ze te doen had.

'Je hebt gelijk', zei ze, 'sterven is niet de ergste straf; het eeuwige leven is de ergste. Is 't niet zo? Alleen wie kan sterven, kan soms gelukkig zijn; en jij

kunt dat niet. Daarom dreig je met pijn, angst en dood; je wilt wraak nemen op de sterfelijkheid.'

De duivel werd zwavelgeel van woede en verplaatste zijn hoofd naar de binnenkant van een broekspijp; maar de vrouw sloeg de onderrand er van om, tot ze hem weer in zijn gezicht kon zien.

'Binnenste buiten en onderste boven', zei ze verachtelijk, 'wat een slordig gedoe; maar 't zal je niet helpen, ik vind je toch terug.'

Daarop greep de duivel de dochter bij een nier en kneep tot ze gilte en over de grond kronkelde van de pijn. Zodra hij haar losliet, kroop ze op haar knieën naar hem toe en vroeg hem, haar in genade aan te nemen.

'Je ziet wat ik kan doen', zei de duivel, 'maar ik stel geen prijs op dit meisje; jou wil ik hebben, en daarom zal ik haar pijnigen tot ze wilde dat ze dood was.'

De dochter begon te weeklagen en te jammeren; de moeder werd lijkbleek, maar haar wil brak niet. Ze kneep haar handen ineens en zei:

'Alles gaat voorbij; ook dat. Maar jouw bestaan gaat nooit voorbij. Het gaat voort en voort in de eeuwigheid, en alles wat je kunt doen, is anderen uiteindelijk geven wat je zelf verlangt en nooit krijgen kunt: rust.'

Daarop krijste de duivel van woede, greep de vrouw bij haar hart en smet haar tegen de grond. Daarna verdween hij. Toen ze uit haar onmacht bijkwam, was ze zoals ze nu is.'

'Eindpunt!' riep de wagenbestuurder. We stapten uit en groetten elkaar; de priester ging naar links, ik naar rechts. Toen ik na tien passen over mijn schouder keek, had het donker hem al opgeslokt. Ik heb hem Goddank nooit terug gezien.

J. B. MEYER.

*naar mijn woorden
wilde je niet luisteren.
mijn handen bleven ongezien en
de ogen mochten in
de ogen het afscheid niet herhalen.*

*je bent door straten gegaan.
je hebt veel huizen bezocht.
je hebt een grote reis gemaakt.*

*als je langs mij komt
herken je mij niet want
het is een ander die voorbij gaat.
wij zijn slechts twee vreemden
en hebben elkaar lief.*

WESSEL BROUWER

Wie doodde Salvatore Giuliano?

Twintig jaar geleden was Benito 'Il Duce' Mussolini zeker niet de meest geliefde maar onomstreden wel de bekendste Italiaan. Toen hij op 28 april 1945 — na zijn executie door zijn landgenoten — met zijn voeten omhoog aan een tankstation in Milaan werd opgehangen, waren er weinig Italianen die de ambitie hadden zijn voetsporen te drukken. Voor het predicaat 'bekendste Italiaan' kwamen in die tijd twee mannen in aanmerking, die beiden voor de eer bedankten, omdat ze zich geen Italiaan voelden. Sedert 1943 hadden ze naam gemaakt. Beiden beschouwden de Verenigde Staten als hun vaderland. De een terecht, de ander ten onrechte.

Frank 'The Voice' Sinatra werd in 1917 in Hoboken (New Jersey) geboren, Salvatore 'Turridu' Giuliano werd vijf jaar later verwekt in New York en geboren in Montelepre (Sicilië). Giuliano was twintig toen hij zijn carrière begon, zeven-en-twintig toen een groot aantal kogels er een einde aan maakten.

Toen de dagbladen zijn dood 5 juli 1950 meldden, was hij met Sinatra de held van honderdduizenden Bobby-Soxers (de toenmalige teenagers). Zijn foto (zwart colbertjasje, open werkoverhemd, duimen in de gordelriem gehaakt, groot polshorloge, ring om zijn linkerringvinger, golvend zwart haar, een bijna verlegen glimlach, leunend tegen een verweerde boomstam) hing boven menig bed en 'sierde' vele plak- en dagboeken.

Honderdduizenden, nee miljoenen, hebben het bericht van zijn dood en de daarop volgende reportages over zijn leven gebloeid gevolgd. Hij was een held in de oude traditie. Een Robin Hood, die van de rijken stal wat hij aan de armen gaf. Een Davy Crockett, die vocht voor de vrijheid van zijn gekolonialiseerde en onderdrukte land. Een Lincoln, die een volk uit de slavernij van armoede en verdrukking wilde bevrijden.

Of hadden de journalisten — vanachter hun veilige redactie bureaus — dat ervan gemaakt?

Natuurlijk was Giuliano een 'held'. Er bestaan geen objectieve maatstaven voor heldendom en de bobby-soxers, de inwoners van Montelepre, Castelvetro en San Margherita en de Sicilianen elders beschouwden Giuliano als een held. Dat was genoeg. Of we het er mee eens zijn? Daarvoor moeten we niet naar de held, maar naar zijn daden kijken.

In 1914 was vader Giuliano in de Verenigde Staten aangekomen. Achtien jaar later vertrok hij naar Sicilië — zijn geboorteland. Met hem gingen zijn zoon Giuseppe, zijn dochters Giuseppina en Mariannina en zijn zwangere vrouw Maria. In 1922 vestigden ze zich in Montelepre en daar werd Giuliano geboren.

In de schaduw van de Monte d'Oro, de

gouden berg, groeide hij op met de geïdealiseerde verhalen over de „gouden bergen” en de vrijheid in de Verenigde Staten. Hij was negentien toen de Amerikanen op 10 juni 1943 op Sicilië landden. Hij kende niets anders dan het — op Sicilië in het bijzonder — gehate fascistische bewind. Voor hem (als voor zovele andere Sicilianen) waren de geallieerden de bevrijders. Eindelijk zou Sicilië het gehate Italiaanse juk kunnen afschudden.

De geallieerden waren aanvankelijk verbaasd over de enthousiaste ontvangst die hun op Sicilië ten deel viel. Later begrepen ze dat de medewerking van de Mafia in de strijd tegen de Duitsers en Italiaanse fascistische gebaseerd was op de hoop dat de Amerikanen na de overwinning Sicilië zelfbestuur zouden geven.

Maar op 2 september 1943 kwam een Italiaanse missie naar Sicilië om te onderhandelen over de wapenstilstandsvoorwaarden. De bevrijding van Mussolini door de SS onder leiding van Skorzeny rukte Italië weer in twee stukken: het noordelijke deel zette de strijd aan de kant van Duitsland voort, het zuidelijke verklaarde Duitsland op 13 oktober 1943 de oorlog en werd daardoor een gelijkwaardige partner in de geallieerde oorlogvoering. Dat betekende een streep door de Siciliaanse (en mafia-) idealen, want de Amerikanen lieten nu het burgerlijk bestuur van Sicilië grotere delen aan de Italianen over.

Op 2 september '43 gebeurde er nog iets. Aanvankelijk scheen het veel minder belangrijk dan de wapenstilstandsbesprekingen, maar uiteindelijk bleek het verder strekkende gevolgen te hebben. Salvatore Giuliano, twintig jaar oud, was op weg van San Giuseppe Jato naar Montelepre met twee zakken graan. Onderweg werd hij aangehouden door twee carabinieri en twee hulp-agenten. Zijn identiteitskaart werd opgevraagd en de twee zakken (zwart gekocht) graan in beslag genomen.

Salvatore wist dat hij de carabinieri zou kunnen omkopen, maar weigerde dit koppig. Een tweede zwarthandelaar verscheen. Ook hij werd aangehouden, maar de carabinieri wilden hem na betaling van de omkoopsum al weer laten gaan, toen Giuliano woedend werd. De carabinieri die hem met een tommy-gun bewaakte werd overmeesterd en Giuliano dook het struikgewas in. Te laat echter, want achter hem knalden schoten. Zwaar gewond trok Giuliano zijn revolver uit zijn rechtersok en vuurde. Het kan nauwelijks scherpshutterij zijn geweest. Bij toeval trof hij een der carabinieri dodelijk.

De andere drie besloten Giuliano te laten waar hij was, namen zijn identiteitskaart mee en gingen weg. Ze dachten dat hij binnen een paar dagen zonder die kaart wel gepakt zou worden. Een noodlottige vergissing, die Italië en Sicilië zeven jaar intensief vechten, mil-

joenen lires en duizenden mensen kostte.

Giuliano vluchtte, werd geholpen door een arts die zijn wond (de kogel had de lever op enkele millimeters gemist) verzorgde en verdween de bergen in. De Siciliaanse Omertà, de zwijgplicht, deed ook hier zijn werk. Giuliano had frequent contact met zijn ouders en andere familieleden en vrienden, maar niemand zei een woord. En zo begon zijn carrière als bandiet, out-law, vogelvrij verklaarde.

Zijn naam zou nooit de voorpagina's van de kranten hebben bereikt, als de situatie in Sicilië in die tijd niet zo gespannen zou zijn geweest. Toen de geallieerden op Sicilië landden, zochten zij contact met degenen die bereid waren de Italianen en Duitsers te bevechten. Zo ontstond onder goedkeuring van de geallieerden in het algemeen en het geallieerd bestuur, de AMGOT, in het bijzonder, de EVIS (Esercizio Volontario Indipendenza Siciliana — het Vrijwillige Siciliaanse Bevrijdingsleger). Nodeloos te vermelden in welke mate de Mafia ook hierin de hand had.

Toen de EVIS na 13 oktober '43 overbodig werd voor de geallieerde oorlogvoering, poogde men het leger te ontbinden, maar de oogmerken van de Mafia waren nog lang niet gerealiseerd. Er bestond een Separatistenpartij, die legaal probeerde Sicilië los te maken van Italië. De leiders van die beweging (waarvan men vermoedde dat ze contact hadden met de EVIS) werden gevangen gezet en geïnterneerd op een eilandje voor de kust van Napels. Dat stijfde de EVIS alleen maar in de overtuiging dat de Siciliaanse vrijheid slechts illegaal kon worden bevochten.

Giuliano was in de EVIS een van de erkende leiders geworden. Hij kreeg het bevel over westelijk Sicilië — de minst controleerbare streek voor de Italiaanse overheid. Een aantal mannen verliet zijn legertje, toen een amnestie voor oud-EVIS-strijders werd afgekondigd, maar het merendeel bleef Giuliano trouw. Ze voerden een complete guerrilla: plotselinge aanvallen op de posten van de carabinieri, overvallen op convoien, ontvoeringen van bekende personen.

Maar Giuliano werkte ook aan zijn 'image' van vrijbuiters, Robin Hood, vrijheidsstrijder. Op de muren van de steden verschenen plakaten (door Giuliano zelf gebrekkig getekend), waarop een man de ketting tussen Italië en Sicilië doorknipt, terwijl een andere man in de Verenigde Staten Sicilië naar zich toe trekt.

Hij schreef een brief aan President Truman, waarin hij Sicilië aanbood als 49ste staat van de USA. Eén van zijn bendeleden, die een paar liter wijn van oude, arme mensen had gestolen, werd vermoord midden op straat gevonden met een kaart op zijn borst: 'Giuliano steelt

niet van de armen'. Pogingen om Giuliano's bende te infiltreren, liepen op niets uit. Het slachtoffer werd tegen de muur gezet, mocht zijn gebeden doen, werd na het uitspreken van de rituele zin 'Ik, Giuliano, dood je in de naam van God en Sicilië' neergeschoten en op zijn lichaam vond men een brief: 'Zo sterven de verraders van Giuliano' (Cosi muoiono i traditori contro Giuliano).

Na de amnestie voor EVIS-leden, die niet beschuldigd konden worden van typisch misdadige activiteiten werden ook de Separatistenleiders vrijgelaten. Ze verklaarden niets met Giuliano te maken te hebben en wilden slechts regionale autonomie voor Sicilië. Giuliano beantwoordde dit door de oprichting van de MASCA, de 'Beweging voor Aansluiting van Sicilië bij de Amerikaanse federatie'.

Maar zijn acties werden steeds minder politiek. De Italiaanse regering zond een speciale task-force naar Sicilië, omdat de carabinieri het niet meer aankonden: het Commando tot onderdrukking van Siciliaanse Bandieten onder commando van kolonel Ugo Luca. De rivaliteit tussen de carabinieri en de commandoploeg was niet gering en ook dit speelde Giuliano in zijn voordeel uit.

Sicilië is een broeinest van intrigues en complotten, waarover zelden iets concreets te vertellen valt, want overal heerst de wet van de Omertà. De Mafia heeft zijn vertakkingen over de hele wereld (en in het bijzonder in de Verenigde Staten), maar Sicilië is en blijft de basis.

Zo lang Giuliano binnen de ongeschreven wetten van de Mafia opereerde, kon hem weinig gebeuren. Maar toen hij zelfs

de Mafioso tartte en de leiders hem niet goed meer de baas konden, werd hij via allerlei nog steeds onopgehelderde wegen in handen van de politie gespeeld. Daarbij zou Giuliano's luitenant en neef Gaspare Pisciotta een dubieuze rol hebben gespeeld; maar ook leden van de carabinieri en van de commandogroep.

Tijdens het proces dat op Giuliano's dood volgde, dreigde Pisciotta (na zijn veroordeling tot levenslang) de waarheid te onthullen. Hij werd in zijn cel vergiftigd. Ook andere leden van Giuliano's bende kregen vergif in hun cel: één ervan overleed er aan. De waarschuwing was duidelijk genoeg geweest en wéér heerste de Omertà.

Maar het grootste mysterie is de dood van Giuliano zelf. Op 5 juli 1950 toonden de carabinieri aan de internationale pers het lichaam van Salvatore Giuliano. Het lag voorover op de binnenplaats van een huis in Castelvetrano. Bij zijn rechterhand lag een revolver, even verder weg een Berretta-geweer. Uit zijn vele wonden vloeide het bloed over een paar meter over de droge, zanderige vloer van de binnenplaats.

Wie had Giuliano gedood? De eerste versie was, dat hij omsingeld was en zich schietend een uitweg had willen banen. De tweede versie, dat zijn neef Pisciotta hem had verraden en dat hij door de carabinieri verrast was. Beide verklaringen hielden de zaak niet op, maar vertroebelden hem alleen maar.

Journalisten stelden een — niet gewaardeerd — onderzoek in en merkten dat een aantal van Giuliano's wonden in het geheel niet gebloed had en dus pas

na zijn dood zou moeten zijn toegebracht. Andere journalisten constateerden, dat de stroom bloed bij zijn lichaam kunstmatig moest zijn aangebracht, want de grond op de binnenplaats was zo poreus als vloeipapier en zou onmiddellijk elk druppeltje bloed op de plaats waar het viel opgezogen hebben.

De verklaringen van Giuliano's moeder, van Pisciotta, van kolonel Luca en anderen maakten de zaak alleen nog maar mysterieuzer. Er is nooit een passende, juiste verklaring gevonden. En ook dat droeg bij tot de legendevorming rond Giuliano.

Zo lag hij daar op 5 juli 1950 en de Italiaanse regering, die dacht dat de zaak-Giuliano daarmee afgehandeld zou zijn, had nog vier jaar lang de handen ermee vol. Eindelijk is de zaak 'afgerond' en de kranten vonden andere onderwerpen. Maar het bleef een intrigerende zaak voor velen. Journalisten die hem gekend hadden, gingen op onderzoek uit en brachten in diverse boeken verslag van hun bevindingen uit, cineasten namen zijn plaats in de Siciliaanse samenleving als maatgevend voor de invloed die Mafia, Omertà en vrijheidsdrang nog steeds op de maatschappij hebben.

De jonge Italiaanse cineast Francesco Rosi heeft nu een film gemaakt onder de titel 'Salvatore Giuliano', die in Nederland heet 'Wie doodde Salvatore Giuliano?'. Rosi suggereert een oplossing, maar het is niet zozeer zijn visie op het probleem van de moord, alswel zijn vormgeving aan de hele Giuliano-legende die de film het zien dubbel en dwars waard maakt. Rosi heeft een film gemaakt, die zowel filmisch als maatschappelijk, zowel qua actie als qua intentie alle aandacht verdient. Een film waarin hij toont een bijzondere beheersing van de filmische en de historische materie te bezitten.

'Wie doodde Salvatore Giuliano?' is al herhaaldelijk in de Nederlandse dag-, week- en maandbladen op zijn filmische mérites besproken. Het leek ons nuttig bij een dergelijke film, die het zien ten volle waard is, wat achtergrond-materiaal te geven. Immers, Rosi springt met de montage van zijn scene's heen en weer. We moeten — om de film des te beter te begrijpen — weten waarover hij het heeft.

Als hij begint met het lichaam op de binnenplaats in Castelvetrano weten we nu dat daar niet alleen een bandiet ligt, die na vele jaren strijd gevangen is, maar dat zijn lichaam het symbool is van het mysterieuze, zwijgzame en vaak sociaal zo onverkwalijk Sicilië. Een Sicilië dat hij mee heeft helpen bouwen. Een Sicilië waarover nog veel zal worden geschreven eer men er iets van zal gaan begrijpen.

HENK J. MEIER.

Nog steeds wordt Giuliano op Sicilië vereerd...

Het boek Lielje

Stelt u zich voor: Het is drie uur in de nacht. Een ieder slaapt. Zo niet, dan doet u slapen. Iets wat kan, want u bent wakker, van een onbepaalde leeftijd, u heeft een rank figuur, u bent lichtvoetig, in staat te lopen, te liggen, te zweven, te vallen, en natuurlijk op te staan. Het laatste bewees u vlak na het wakker worden.

De huizen zijn gesloten, vuilnisbakken ervoor eveneens. Dat wil zeggen op het eerste gezicht, want eenmaal buiten in de straten, wilt u niet alleen alles veranderen, maar u doet het ook. Het zorgvuldig aan de stoeprand gezette bakje met etens- en andere resten maakt u leeg, is (dan ook) leeg. Zonder moeite loopt u gearmd met al die grijze genummerde blikken. Vederlicht. Even duurt dit, dan 'springt' u van de stoep op de tramdraden. Van de tramdraden op de voorbijgaande auto. Van de auto in de auto. U klaxonneert, groet de chauffeur, neemt plaats achter het stuur, rijdt naar het centrum van de stad.

U koopt ijs met dubbel slagroom, bewaart het hoortje voor uw verzameling, steekt uw handen klapwiekend omhoog, leeft boven de stad, bent een helikopter. Het dorp waar u landt ligt aan de zee, en wordt bewoond door een juffrouw van lichte leeftijd. U groet haar korrekt. Zij kust U bekend, vraagt u mee naar huis te gaan.

Samen drinkt u een slokje met betekenis. Samen ook, gaat u naar het strand, de zee, de herinnering. U treurt evenwel niet, want het zand is steenvrij, ligt lekker, en is op geen cm³ na, nauwkeurig te tellen. De maan licht bij, geeft een pad langs het strand. Uw voetstappen zijn te tellen, wat de lichtleeftijd-juffrouw dan ook doet. Bij driehonderdduizendachtenveertig en een half keert u om. U telt nu, komt tot driehonderdduizendachtenveertig en een half. Er is niet vals gespeeld. Toch voelt u zich wat draaiërig van het vele getel. De drank roept.

Samen met de dorpsbewoners neemt u opnieuw een slokje. Even maar. Het herstel treedt in. Na de kater ruikt de lucht, de zeelucht. Vanaf het duin scheert u naar de rand van de zee. U stapte in de eb, klautert omhoog, ziet om, mist de nu tot slokjes-juffrouw geworden eenling, wacht een moment, ziet dan echter niet weer om, en komt aan het einde van de eb. Het is niet de vloed die u dan binnengaat, maar veel meer. Aan de omgeving te zien is het aarde, noch hemel. Het moet een satelliet zijn. Hoger dan op de tramdraden, schoner dan de lege vuilnisbakken, heerlijker dan het genoten slokje, zeldzamer dan het gespaarde ijshoortje, voelt u zich.

Het is geen verbeelding. Eenmaal gewend aan het planetodorado keert u weer. Het geschiedt vederlicht, want het is niet een slot, een terugval, maar een opnieuw. Wat kan, de stad immers

slaapt. U kunt lopen, zweven, liggen, kruipen en opstaan. Daarna tramdraden, nieuwe zisprongen, maar ook ijs, dorp, zee, etc. ...

Te bedenken dat in deze rubriek in het algemeen een boek besproken wordt, zal het bovenstaande u waarschijnlijk ietwat verbaasd hebben. Een verbazing die vermoedelijk in een medelijdende ahaa-ahaaa-reaktie zal overgaan, wanneer het allemaal toch om een boek blijkt te gaan, er zelfs een inleiding, een inzet tot een boekenrecensie, op vormt.

RAMSES SHAFFY
... gewoon Niets ...

Titel van het boek: 'het boek LIELJE'. Auteur: Ramses Shaffy. Illustraties: Joop Admiraal.

Hoofdpersoon van 'het boek LIELJE': de vijftigjarige Nientje, en haar vriendin, van gelijke leeftijd, Fie. Belangrijkste gegevens van het verhaal: Eén der dames zwaait met haar armen in de lucht, en de andere dame moet net doen alsof zij het niet ziet. Het spel wordt gespeeld, lukt, mislukt, verloopt. Daarna wordt geslapen in een holletje, krijsen de beide dames het lied 'Jebijn-, en voelen zich weer voldaan. De dag is goed geweest.

Bij het ontwaken is het holletje nog knus en donker, maar buiten wenkt de zon. Niente broedt op een (ontbijt) ei, werpt evenwel, tot ontsteltenis van Fie, een ui af. Even is er onenigheid. Al gauw echter wordt er samen gedanst, en komen nieuwe avonturen, zoals de ontmoeting met neef Wim, waarbij Fie verliefd wordt. Ook volgt nog: Een verblijf op het planeetje Labakrah, een openbarsten van de grond, waardoor de dames plotseling pijlsnel vallen, een hernieuwde tocht langs hemellichamen en meteoren, en terug, met een Wim die helaas vergeten wordt.

Fie is droef en schrijft Wim de volgende brief:

*Lielje Wim Buundeweet,
Hebbedee biende. Loesjewog broed side
hijje.*

*Lijdewind brabbe iijebies, boehijvegind
tut.*

*Krobbeeseen nieke teun pee.
Wagekeis nattebik prees hassien. Jeu!!
Bijn!! Habbebeis!!
Wiesiesje!!! Wiet, lietje Wim,*

Nicht Fie.

Andere avonturen: Een feest bij de weduwe Bees, die geen echte dame is. Een kermisbezoek met o.a. een optreden der dames in de tent van 'De Vier Reuzen'. Bij deze gelegenheid draagt Niente het gedicht Brabah voor. Na de kermis is er nog een bezoek aan een T.V.-studiotje, met steeds het devies: 'The Show must go on.' En tenslotte de ontknoping: De terugkeer naar Labakrah, inclusief de hereniging van Fie en Wim. Een stormachtige hereniging.

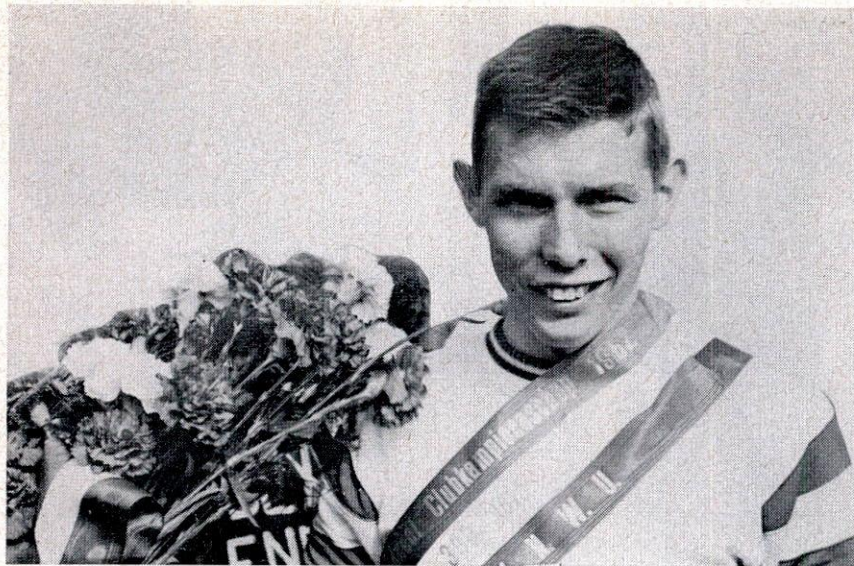
(...) Niente valt in een sloot, maar dat wordt in de blijdschap gauw vergeten. De nacht straalt van geluk en Wim heeft Fie over de drempel van het bos gedragen. In het bleke schijnsel van de ster 'Triet', leunt Niente tegen een rotsje. 'Wonderlijk', denkt ze, 'wonderlijk, hoe sommigen na vele beproevingen en omzwervingen toch uiteindelijk op de plaats der bestemming komen.' En Niente glimlacht, strijkt haar jurkje glad, haalt wat wier uit haar haar en doet een snurkje.

Aldus het slot van 'Het boek LIELJE' van Ramses Shaffy. In de viennegenigste pagina's van 'Het boek LIELJE' staan veel mogelijkheden. Gaat men interpreteren, dan zit er eenzaamheid, hebzucht, trots, en nog veel meer, in. Dit wordt er dan echter alleen uitgehaald, omdat men het wil, en men het zo moeilijk heeft met een boekje dat niet alleen totale onzin lijkt te zijn, maar het ook inderdaad is.

'Het boek LIELJE' is nergens onder te brengen. Bij sprookjes, fabelen, raamvertellingen, kursiefjes, noch bij de streekromans. De oorzaak daarvan is, dat 'Het boek LIELJE' Niets is. Dat wil zeggen: Een opgaan, een zijn, in onmogelijkheden, in onbekende gebieden, in onwezenlijke levens. Wat overblijft na lezing, en dus nietlezing op dat moment van de zg. 'zware' boeken, is ontspanning. Teneinde dit te ervaren verdient het beslist aanbeveling om behalve de titel, bijvoorbeeld ook de opgenomen versjes en gedichten, eens hardop voor zichzelf te lezen.

DICK ZAAL

'Het boek LIELJE' is een uitgave van uitgeverij Van Hoeve, Den Haag.

Gerard Koel - veelzijdig wielrenner

Onder de Nederlandse wielersport-liefhebbers heerst een soort winterbaan-rage. Zij schreeuwen om een winterbaan in Nederland. Niemand zal kunnen ont-kennen, dat deze wens voor een zeer groot deel voor rekening komt van Peter Post, onze 'Koning van de Winterbaan', de man die overal in het buitenland op-zienbarende successen boekt.

Toen Peter Post op 6 februari van dit jaar in het Antwerpse Sportpaleis voor de vierde achtereenvolgende maal het officiële kampioenschap van Europa achter dernies behaalde, waren duizenden Nederlanders — zij waren uit alle hoeken van ons land naar de Scheldestad getogen — daar getuige van. De grandioze triomf, die Post behaalde, maakte dat zij begeistert naar hun woonplaatsen terugkeerden. En eens te meer drong de vraag zich naar voren: 'Waarom moeten wij nu al jaar en dag voor zo-iets naar het buitenland? Waarom krij-gen wij in eigen land zo iets niet te zien?'

Nu zou men kunnen zeggen: 'Post is 31 jaar. Aan zijn rijk komt eens een einde. Loont het bouwen van een winterbaan dus nog de kosten en de moeite?' Een dergelijke redenering is foutief, omdat zich achter Peter Post al een heel legertje van jongere renners verdringt met alle aanleg en capaciteiten om eens de opvolgers van Peter Post te zijn.

Een van hen is de 24-jarige Amsterdamsche automonteur Gerard Koel. Voor-al in Antwerpen en Brussel heeft 'Koeltje', zoals hij door vrijwel iedereen in en om de cabines wordt genoemd, gedurende het afgelopen winterseizoen de ene triomf op de andere gestapeld.

Drie zomers geleden al liet Gerard Koel zich kennen als een renner met grote mogelijkheden voor het specialis-tenwerk op de kleinere banen. Dat was op het cementen kuipje van de Gooise wielclub De Adelaar in Hilversum, waar hij in nagenoeg alle onderdelen onklopbaar was en een grote attractie mocht heten.

Het zit 'm in de manier van rijden van Koel. Die is sierlijk en gestroomlijnd, maar daarbij toch vinnig en strijd-lustig. Hij rijdt 'bekeken' en toch uiterst spectaculair. Zoiets ziet het publiek graag. Zo groot kan het rennersveld in de piste niet zijn, een lenig en driftig manneke als Koel hebben de toeschou-wers zó in de gaten.

Hij brengt leven in de brouwerij. Hij zigzagt voortdurend behendig door het peloton. Hij duikelt door de kleinste gaatjes. Hij heeft lef en is bijzonder rap. Gerard Koel is er eentje, die heel snel een gat kan maken of kan dichtten. En hij verstaat de kunst om uit derde of vierde positie in de laatste bocht naar voren te schieten en met een paar venijnige pedaaltrappen een al verloren gewaande klassemenspurte te winnen. Kortom: hij heeft alle kwaliteiten, die het werk op de kleinere baantjes vraagt.

Vier jaar geleden trad Gerard Koel als sprinter eensklaps voor het voetlicht. Hij reed een paar goede wedstrijden tegen onze snelste amateurs van dat ogenblik en verdiende er een plaats mee in de ploeg voor de wereldkampioen-schappen in Zürich. Twee ritten en Koel — zo groen als gras — lag eruit. Maar het jaar daarop, in Milaan, was hij wederom van de partij in de strijd om de regenboogtrui, nu als lid van de achtervolgingsploeg. Samen met Jaap Oudkerk, Theo Nikkesen en Piet van der Lans bevocht hij een mooie vierde plaats.

Brons

Ook in 1963 in Recourt en in 1964 in Parijs was Koel als ploegachtervolger op de wereldkampioenschappen aanwezig. Zonder succes overigens. De kroon werd evenwel op het werk gezet tijdens de Olympische Spelen in Tokio, waar 'Koeltje' samen met Jaap Oudkerk, Cor Schuurin en Henk Cornelisse het brons veroverde.

Toch is Koel geen echte achtervolger, al kan hij als jachtrijder flink van zich afbijten. Hij is ook niet helemaal de pure sprinter, zijn flitsendsnelle spron-

gen ten spijt. Koel is een echte 'all-rounder'. Hoe gek het ook moge klinken, maar zijn specialiteit is eigenlijk zijn veelzijdigheid. Want die veelzijdigheid maakt hem zo bij uitstek geknipt voor het werk op de winterbanen.

Daarbij komt dat Koel over 'de goede moraal' beschikt, zoals de renners dat noemen. Een renner met zijn gedurfde stijl van rijden moet van tijd tot tijd wel eens brokken maken. Dat is niet te vermijden. In Antwerpen heeft hij twee jaar geleden een smak gemaakt, dat iedereen dacht: 'Die zien we niet meer terug'. Maar een paar weken later tolde hij alweer even driest over de piste rond als voorheen.

Met zijn jongensachtige snuit en zijn tengere postuur ziet Koel er helemaal niet naar uit, dat hij zo'n 'harde' is. Maar de schijn bedriegt wel eens meer. Peter Post was ook 'een strijklank' en had ook een 'babyface', toen hij aan de zijde van de reus Schulte aan zijn grote carrière begon. Nu is Post zelf een reus onder de reuzen.

Gerard Koel is uit het beste en hard-ste rennershout gesneden. Hij is al heel vaak gevallen in zijn wielersportcarrière, die van 1956, toen hij als een piepjonge aspirant begon, dateert. Hij heeft er onder meer al eens een gescheurde pols door opgelopen, waarmee hij elf maanden in het gips liep en waarvoor hij werd afgekeurd voor de militaire dienst.

Geestdriftig

Het aantal littekens dat hij op armen en benen draagt, zou menigeen ontmoedigen. Maar 'Koeltje' stapt iedere keer weer even geestdriftig op de racefiets. 'Ik geloof dat je van die wielersport een beetje getikt moet zijn', zei hij eens in een filosofische bui tegen mij. 'Anders zou je er, geloof ik, nooit aan beginnen. Ik mag het nu eenmaal zo verduveld graag doen, dat ik er niet mee kan op-houden. En het maakt me niks uit wat ik moet rijden: sprint, achtervolging, koppelkoers, achter dernies of wat dan ook. Het is allemaal even mooi werk'.

Achter de grote motor? Ja, ook dat zal er nog wel eens van komen. Hoogst-waarschijnlijk dit jaar nog. Vele experts zijn namelijk van mening, dat Gerard Koel ook als stayer wel eens heel veel in zijn mars zou kunnen hebben. Mis-schien wel een wereldtitel.

Zal Gerard Koel onze volgende 'Ko-ning van de Winterbaan' worden, als de heerschappij van Peter Post eenmaal ten einde is? Het zit erin! Aan een Ne-derlandse combinatie Post-Koel in de toekomst wordt bereids gedacht.

In ieder geval: een winterbaan in eigen land zou ook aan een renner als Gerard Koel welbested zijn. Aan Koel en met hem aan zovele anderen, die er al zijn en die nog zullen komen en die allen zo vurig hopen eens in de voet-sporen van Peter Post te kunnen stappen.

GER SCHUURMAN

VOGELMARKT

Antwerpen in de vroege zondagmorgen. Te vroeg eigenlijk voor toeristen om al op straat te zijn. Daarom missen zoveel bezoekers van de Scheldestad een van die wonderlijke instellingen in Antwerpen: de vogelmarkt.

Een vogelmarkt, die ook honden en katten verhandelt. Maar de kippen en de duiven hebben toch wel de meerderheid. In nauwe hokken staan ze uitgestald voor de belangstellenden: kippen voor de smulpapen, die de dieren nauwgezet op de dikte van het vlees con-

trolleren; duiven voor de duivenmelkers, die met kennis van zaken de vlucht van de vogels bekijken en dan aan het marchanderen gaan.

Ook tropische vogels zijn er op de Antwerpse vogelmarkt, maar die heeft Tom Weerheijm niet kunnen fotograferen. Daar maakten de Belgen bezwaar tegen. Er lopen geruchten, dat die kleurige vogels uit warmere streken via clandestiene vangsten in Antwerpen terecht komen. Maar ja, dat zijn niet meer dan geruchten...

